

gotovljeni predmeti. Računati namreč moramo na sorodnost rudnih plasti v raznih blizu ležečih rudnikih. Tako vidimo n. pr. takšno sorodnost ali skoraj istovetnost, kar avtor podčrtava, pri vzhodnoalpskih ležiščih bakrene rude. Podoben primer bo pač povsod tam, kjer so se rude plasti tvorile pod istimi pogoji, v istem času in pri isti sestavi zemljišča. Z drugimi besedami segajo žile takšnih plasti lahko v precejšno širino, zaradi česar ruda tudi kaže homogenost.

Po avtorjevih ugotovitvah na temelju gradiva, ki ga je raziskoval, pripada precejšnje število ogrlic, a tudi nekaterih drugih najdb, kovini iz rud, ki pripadajo vzhodnoalpskim bakrenim ležiščem. Ta ležišča pa leže južno in jugozahodno od Salzburga. V skupino takšnih predmetov, ki imajo po kovini svoj izvor v teh ležiščih, moramo všteti razne najdbe, ki pripadajo področju Avstrije in tudi nekaj najdb s področja Bavarske in celo Češkoslovaške. Kljub temu pa mnogo večja količina pripada najdbam, ki so izdelane iz kovine, katere izvor leži v slovaških ležiščih bakra, pa naj bodo to ogrlice, križne sekire ali pa tudi drugi predmeti. Zanimivo je, da takšni predmeti, ki kažejo svoj izvor v kovini slovaških bakrenih ležišč, segajo celo do samega Salzburga, kjer bi prej pričakovali kovino iz vzhodnoalpskih najdišč bakrene rude. Ravno tako ogromna večina češkoslovaških najdb, izvzemši skoraj neznatno število, pripada kovini slovaških bakrenih ležišč, pa tudi razne najdbe na Ogrskem, ki so pa samo zelo fragmentarno raziskane, ter nekaj najdb z Bavarskega, ki po kovini prav tako pripadajo slovaškim rudam.

Nesporno je, da je avtor podal sliko gradiva, ki ga je imel sam na razpolago, in gradivo, ki so mu ga drugi dali v analizo. Nujno pa je, kakor sam poudarja, da s temi analizami nadaljujejo in da jih prenašajo tudi na gradivo kasnejšega obdobja bronaste dobe, ne pa le na njen začetek, kakor so delali doslej.

Metoda takšnih spektralno analitičnih raziskav kovine, predvsem bakrenih in bronastih objektov, ni nova in so tudi že drugi znanstveniki delali z njimi (n. pr. W. Witter, H. H. Coghlan, M. Maczek in drugi ter tudi sam Pittioni). Vendar je avtor sedaj ta problem zajel na mnogo širšem temelju s serijskimi raziskavanji. Tako je vsekakor prišel do povsem drugih in pomembnejših sklepov. Hkrati je pa pokazal tudi, na kaj se bo morala v bodočnosti prazgodovina opirati pri svojem raziskovanju. Velika avtorjeva zasluga je tudi, da je podal analize in sklepe za razno bakreno gradivo iz Avstrije in Češkoslovaške ter tako na povsem novi osnovi odprl možnost raznim sklepom o rudarstvu, rudnikih in o trgovini s kovino v tedanjem času.

Josip Korošec

B. Benadík-E. Vlček-C. Ambros, *Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku*. Slovenská akadémia vied, *Archeologica Slovaca* — Fontes, Tomus I, Bratislava 1957, 306 str., 58 tabel ter večje število risb, kart in tabel v tekstu.

Slovaška akademija znanosti je izdala sedaj svoj prvi zvezek virov za slovaško arheologijo. Ves zvezek je posvečen keltskim nekropolam na jugozahodnem delu Slovaške. V celoti je obravnavanih 6 nekropol, ki so odkrite v letih 1939 do 1955. Nekropole so Horný Jatov — Trnovec nad Váhom, dalje Hurbanovo na mestu Abadomb, Hurbanovo na mestu Bacherov majer, Dvory nad Žitavou, Holiare in Kamenín. V celoti je bilo v vseh nekropolah odkritih 129 grobov. Ne predstavljajo pa te nekropole vsega, kar je bilo doslej odkrito v tem delu Slovaške. Tako so znane tu še posamezne najdbe in posamezni grobovi ter grobišče v Vel'kej Mani, ki bodo objavljeni v posebni publikaciji.

Prvi del, ki obravnava arheološko gradivo 6 nekropol, je obdelal Blažej Benadík. Po splošnih podatkih vsakega grobišča posebej, tako njegove lege in raziskovanj, podaja avtor opis grobov, pripadajočih posameznim grobiščem in njihovega grobnega inventarja. V posebnem poglavju obravnava zopet deljeno po grobiščih arheološko gradivo ter druge posebnosti. Glede načina pokopov je izvzemši na grobišču v Holiareh ter nekoliko grobov v Ipel'skom Predmosti bil ugotovljen vedno biritualni pogrebni obred. Vendar so našli večje število skeletnih pokopov.

Med najbolj čestimi pridevki je keramika. Tipične oblike so posode v obliki steklenic z vitkim koničnim vratom, dalje majhne posode v obliki skodel in tre-

bušaste posode stekleničastih oblik s širokim vratom. V mlajših grobovih so nizke bikonične vaze, globoke konične skodele, sporadično pa tudi posode v obliki situl. Med posodami z raznih grobišč obstajajo tudi razne variante. Marsikakšne posode brez spremenega gradiva ne bi bilo mogoče točno datirati. Vzrok je v tem, da so se na južnem Slovaškem marsikake oblike ohranile ves čas trajanja biritualnih grobišč. Po načinu izdelave je del keramike zelo dobro izdelan, sive površine in tudi čvrstega sivega preloma. Drugo vrsto pa predstavljajo posode, ki so zelo pazljivo mehanično zglijane, črne ali sive barve, na prelomu pa rdečkaste do rjave barve. Vidi se namreč, da je na površini le tenka plast prevleke, ki je zelo slabo ohranjena. Po mnenju avtorja je ta vrsta bolj pogostna od prve in dela vtis ritualne keramike.

Zelo često so med pridevki tudi fibule. Izdelane so iz brona ali železa. Ob skeletu so bile na raznih mestih. Bronaste fibule so zelo često služile le še kot nakit, medtem ko so skromnejše železne fibule, ki so najdene v istem grobu z bronastimi, služile v praktične namene. Tipološko imamo fibule tako imenovanega duchovskega tipa, potem srednjelatenske fibule z nogo v obliki klešč na loku itd. Najmlajše fibule predstavljajo podolgovate železne ali bronaste fibule z ravnim ali nekoliko izbočenim lokom, dolgo nogo in dvojno spiralo. Vzboklina na nogi je le slabo naznačena ali sploh manjka. Na raznih grobiščih so našli različno število fibul. Opaziti je, da so v starejših grobovih bolj pogostno bronaste fibule, medtem ko so železne v pretežni večini karakteristika mlajših grobov, četudi jih v starejših ne manjka.

Tudi zapestnice so v grobnem inventarju zelo čest pojav. Pretežno so izdelane iz brona. V mlajši latenski dobi so tudi iz železa. Na slovaških grobiščih je najbolj čest tip pločevinasta zapestnica s šivom na notranji strani. Na površini je takšna zapestnica ornamentirana s trikotnimi skupinami vzboklin ali vbodov. Često so se takšni obroči uporabljali tudi kot nanožnica. Večje število je najdenih tudi tako imenovanih orehastih nanožnic, dalje nanožnic z vzboklinami in bogato ornamentiranih s polžastim ornamentom. Starejše zapestnice s konci v obliki pečatnika so se našle tudi v dokajšnjem številu na raznih grobiščih. Poleg tega imamo tudi še druge vrste, med ostalim fragmente steklenih zapestnic in zapestnice iz lignita.

Ogrlice so bolj redke in so le v bogatejših grobovih. Imamo jih več tipov. Iz brona, srebra ali železa so bili izdelani prstani. Često niso mogli ugotoviti, ali so to res prstani ali pa le obročki za druge namene. Sami prstani so bili bolj pogostno nošeni na levi kakor pa na desni roki. Najdeni so tudi prstani ali obročki iz jantarja. Bolj redke so jagode iz steklene testovine. Navadno imajo drugobarna očesa. Imamo jih tudi iz gline. Pasice so našli predvsem v moških grobovih, vendar jih nahajamo tudi v bogatih ženskih grobovih. Izdelane so iz železa ali tudi iz brona. Avtor jih deli na več vrst.

Od orožja so na slovaških grobiščih našli kopja, ščite, meče, nože in eno čelado. Noži so relativno redki, imamo pa nekoliko tipov. Meči so do 80 cm dolgi s štirioglatim trnom za ročaj ter srčastim ali šiljastim spodnjim delom nožnice. Nekateri meči so bili tudi 3 do 4-krat zviti. Med ostalimi predmeti so našli tudi škarje.

Avtor sodi, da so se Kelti na južnem delu zahodne Slovaške naselili z juga iz prekdonskega območja Ogrske, in sicer po dolinah rek. Časovno postavlja to naselitev v prvo in drugo polovico 1. stoletja pred n. št. Konec naselitev naj bi po mnenju avtorja bil v zvezi z zgodovinskim spopadom Kelto in Dačanov 60 let pred n. št.

V drugem delu obravnava Emanuel Vlček antropologijo Kelto na jugozahodnem Slovaškem. Uporabil je ostaline skeletov 4 nekropol. Drugi 2 nekropoli nista nudili zadostno gradiva. V celoti je avtor imel 44 oseb, od katerih je za sklepe mogel uporabiti le 21. Zanimivo je majhno število otroških skeletov. V vsem gradivu sta bila le dva, kar navaja avtorja na to, da so zdravstvene razmere otrok in mlajših oseb bile zelo dobre, verjetno zaradi življenjske in mogoče tudi družbene ravni. Poleg tega je mogel ugotoviti, da je starost moških oseb bila večja kakor ženskih. Med najbolj česte patološke posebnosti spada karies. Manj pogostni so gnojni procesi na alveolah. Le dva skeleta sta imela zaraščene rane na glavi, eden pa frakturo na levi roki. Dva skeleta sta imela tudi trepanirano lobanjo. Vse trepanacijske odprtine so dobro zaraščene. En skelet pa je imel verjetno dve postmortalni trepanacijski odprtini. Trepanacije so bile napravljene s tako imenovano strgalno

tehniko. Pri postmortalni trepanaciji so pa uporabili tako imenovano tehniko izsekavanja, da bi verjetno dobili rondele. Po vsej priliki je to bilo v zvezi z magičnim in kultnim običajem. Med lobanjami so našli tudi še eno, ki je verjetno imela artificialno odprtino na skeletu nosa.

Avtor podaja dalje opis vsega antropološkega materiala ter ga klasificira. V posebnem poglavju govori o kranimetrijskih izsledkih, v drugem pa o tipoloških analizah. Tudi primerjavi antropološkega gradiva Kelto v jugozahodnem delu Slovaške s keltskim antropološkim gradivom v srednjeevropskem okviru je posvetil posebno poglavje. V končnem sklepu pa podaja glavne rezultate raziskav. Tako je ugotovil, da je južnoslovaško prebivalstvo latenske dobe heterogeno in kaže na mešanje doseljencev z domačim prebivalstvom. Glede na rase imamo v slovaškem gradivu evropeidne tipe, ki razpadajo v dve skupini: a) dolihokrana nordijsko-mediteranska skupina s posameznimi brahikranimi elementi in b) brahikrana skupina pretežno s cromagnonskim B-tipom ter z dinarskimi in posameznimi dolihokranimi elementi. Posebna velika sorodnost s slovaškim osteološkim gradivom je na Ogrskem, medtem ko se gradivo na Češkem, Moravskem in Avstrijskem razlikuje. Po mnenju avtorja so dolihokrani elementi nekdanjemu keltskemu etnosu bili verjetno tuji. V srednji Evropi je bil keltski etnos verjetno pretežno brahikran (a + d).

Tretji del obravnava osteološki inventar iz latenskih grobov na južnem Slovaškem. Obravnava ga Cyril Ambros. Gradivo je bilo v istih grobovih, katere sta obravnavala že prejšnja avtorja. Avtor je imel vsega skupaj 20 grobov z živalskimi kostmi. Obravnava pa tudi še 9 drugih grobov, v katerih so sicer kosti nekdanje bile, a so propadle.

Gradivo, ki ga je avtor analiziral, pripada domači svinji (*Sus scrofa dom. L.*), ki je bila najdena v 17 grobovih, dalje govedu (*Bos taurus L.*), ki je bilo v 5 grobovih, kozi (*Capra hircus L.*) v 1 grobu, gosi (*Anser cfr. fabalis Lath.*) v 4 grobovih ter drugim ptičjim kostem v 2 grobovih. Vse kosti so pripadale domačim, le ptičje pripadajo lovnim živalim. Za svinjo avtor ni mogel izvesti točne klasifikacije, kateri zvrsti pripada. V grobovih so svinjske kosti bile ali od skoraj cele živali, ali pa le od posameznih delov. Glede na to, da je pojav svinje v keltskih grobovih čest tudi v drugih krajih, sodi avtor, da so dele svinje dajali v grobove iz nekih kultnih vzrokov, ne pa le za hrano. Posebnost na slovaških keltskih grobiščih predstavljajo kosti gosi kot pridelek v grobovih. Avtorju ni znan noben podoben primer.

Novo delo Slovaške akademije je tako po vsebini kakor tudi po tehnični opremi, dalje po fotografijah oziroma klišejih in risbah na višku. Tega smo pa sicer že navajeni pri dosedanjih publikacijah Slovaške akademije. Novost je sedaj ta, da je celotno delo dvojezično, in sicer tokrat v slovaškem in nemškem jeziku, v stolpcih paralelno v obeh jezikih. Tako je seveda tudi tujcu mogoče slediti vsem tabelam in risbam povsem normalno kakor domačemu čitatelju.

J. Korošec

Slovenská archeológia V-2. Časopis Slovenskej akademie vied Archeologického Ústavu v Nitre, Bratislava 1957, str. 253—450.

Drugi zvezek V. letnika Slovenské archeologie je v vsem ohranil staro tradicijo dosedanjih letnikov. Obsega pa po vsebini vsa arheološka obdobja.

Gábori Miklós v članku »Die Fundstelle des Aurignacien in Šahy Parassa an der ungarisch-tschechoslowakischen Grenze« obravnava paleolitske najdbe, ki pripadajo aurignaški dobi in so najdene na postaji, ki je bila na prostem. Prve najdbe so bile znane že leta 1913, obsegajo pa 8 artefaktov, ki so bili že zdavnaj objavljeni in tudi v literaturi često omenjani. Na isti postaji so kasneje leta 1955 odkrili še nove artefakte. V okolici starega najdišča so pa našli še 3 nove postaje. Sistematičnih raziskovanj niso izvršili, zbrali so le površinski material, ki je prišel na svetlo ob raznih poljskih in drugih delih. Kljub temu so zbrali okoli 350 predmetov, od katerih je 111 artefaktov. To so razna rezila, strgala, konice, dletca itd. raznih oblik, izdelanih iz kalcedona, kalcedonopala, roženca, mlečnega kremenjaka, voščenega opala in drugih polopalnih vrst. Kulturno gradivo stavlja avtor v kasno aurignaško dobo.